

Ongelijkheden in het ervaren van conflict in een adolescente siblingdyade: de effecten van geboortevolgorde, geboorteaftand en gendersamenstelling

Olaf Sobczyk¹

1. Inleiding

Het hebben van een broer of zus kan heel wat voordelen met zich meebrengen. Zo leert men in de siblingrelatie vaardigheden die nodig zijn voor het sociaal leven (Downey & Condrón 2004). Indien de relatie echter gekenmerkt wordt door veel conflict, zullen een aantal waardevolle competenties niet overgedragen worden tussen siblings. Chronische ruzie zal er bijvoorbeeld voor zorgen dat broers en zussen elkaar zullen mijden en bijgevolg minder gezamenlijke activiteiten zullen doen die hen iets kunnen bijleren of tot zorgzaamheid tussen de twee kunnen leiden (Brody & Murry 2001). Een grote aanwezigheid van conflict tussen siblings kan bovendien problematische gevolgen hebben buiten de relatie. Conflictueuze relaties kunnen immers negatieve gedragspatronen socialiseren die de academische en sociale vaardigheden van siblings zullen onderdrukken en de zelfregulatie kunnen verstoren (Brody & Murry 2001). Zo kan siblingconflict bij kinderen leiden tot een toename van angst, depressieve stemmingen en gedrags- en aanpassingsproblemen in de adolescentie (García *et al.* 2000; Stocker, Burwell & Briggs 2002; Bank, Burraston & Snyder 2004).

Dergelijke studies illustreren het belang van kennis over het ontstaan van conflict in de siblingrelatie omwille van de negatieve gevolgen. We mogen conflict echter niet alleen vanuit een negatief oogpunt bekijken. Door gezinsconflict leren kinderen resolutiestrategieën die ze in hun persoonlijk sociaal leven ook kunnen gebruiken (Howe *et al.* 2002). Bovendien kan conflict ook functioneel zijn voor het gezinssysteem. Tegenstellingen in het gezin worden via conflict gereguleerd en bijgevolg kan het gezin zich aan nieuwe omstandigheden aanpassen (Strauss 1979, 75). Mogelijk is het hebben van conflict dus de enige manier om een gezin over een langere tijd bij elkaar te houden. Van alle relaties die kinderen overigens hebben, wordt de siblingrelatie door het meest conflict gekenmerkt (Furman & Buhrmester 1985a). Conflict kan dus eigenlijk als een belangrijke eigenschap

van de siblingrelatie beschouwd worden. De vraag die we ons kunnen stellen is waarom conflict zo typisch is voor broers en zussen, terwijl andere relaties minder conflictueus lijken te zijn. Het antwoord op deze vraag kan waarschijnlijk gevonden worden door te kijken naar de specifieke gezinscontext waarmee siblingrelaties geconfronteerd worden. Zo is er evidentie dat de mate van conflict en rivaliteit afneemt in de relatie voor volwassene siblings die het gezin reeds verlaten hebben (Scharf, Shulman & Avigad-Spitz 2005).

Studies over het conflictproces in het gezin zijn dus in eerste plaats interessant omdat ze ons iets kunnen bijleren over de werking van het gezinssysteem. Het gezin kan namelijk worden opgevat als een systeem waarin de gezinsleden een bepaalde statushiërarchie zullen vormen. Zo vonden Parsons en Bales (1955) het onderscheid tussen het ouderlijk subsysteem en het subsysteem van de siblings een belangrijk kenmerk van het gezinssysteem (aangehaald in: Bonacich, Grusky & Peyrot 1985, 44). Dit onderscheid moet behouden worden voor een goed functioneren van het gezin. De ouderlijke autoriteit is immers een noodzakelijke voorwaarde voor een goede socialisatie van het kind en voor de ontlasting van de verantwoordelijkheid voor het voorzien van een eigen levensonderhoud en voor het beheer van de gezinsmiddelen (Bonacich *et al.* 1985, 44). Het gezin zal dus op een of andere manier deze hiërarchie moeten trachten te behouden. Door het conflict tussen de gezinsleden te bestuderen, zullen we dus een beter zicht krijgen op de sociale processen die er in het gezin voor zorgen dat deze orde in stand gehouden wordt.

Broers en zussen zullen in deze structuur een min of meer gelijke positie innemen. Dit sibling-systeem is uniek en sociale wetenschappers zijn zich in de afgelopen 20 jaar in toenemende mate beginnen te interesseren in de relaties van adolescente broers en zussen en de impact van siblings voor de persoonlijkheidsontwikkeling in de adolescentie (Steinberg & Morris 2001, 100). Er is echter nog steeds weinig bekend over de oorzaken van het ontstaan van conflict tussen broers en zussen in de adolescentie. Het domein van de siblingrelaties wordt tot op heden gedomineerd door psychologisch onderzoek en bijgevolg gaan studies over broers en zussen vaak niet verder dan het louter beschrijven van eigenschappen van de siblingrelatie. De studie van de oorzaken van conflict tussen broers en zussen is nochtans zeker een onderzoeksveld waar nog heel wat sociologische vraagstukken opgelost kunnen worden en waaraan de sociologie een belangrijke bijdrage aan kan leveren.

In deze studie zal er bijgevolg worden nagegaan welke structurele kenmerken van de siblingdyade de mate van conflict binnen deze siblingrelatie bepalen. Aangezien we hier echter geïnteresseerd zijn in een onderdeel van het gezinssysteem, is het ook belangrijk om ook het verschil in beleving van conflict te bestuderen. Een statushiërarchie in het gezin impliceert immers ongelijkheden tussen de gezinsleden. Het is dan interessant om te weten wie binnen de siblingdyade het meest conflict ervaart. Zo kunnen we te weten komen welke personen het meest last zullen ondervinden ten gevolge van hun positie in de gezinshiërarchie en kunnen we misschien tot nieuwe inzichten komen over de manier waarop

conflictprocessen binnen het gezin de ongelijkheden tussen gezinsleden in stand houden.

2. Theoretische achtergrond

Bij studies over conflict in het gezin is het belangrijk om met alle facetten van conflictgedrag rekening te houden. Strauss (1979) klasseerde gezinsconflict in drie verschillende vormen: belangenconflict, conflict en vijandigheid. Volgens Strauss (1979) vloeit de eerste vorm voort uit het feit dat personen, ongeacht de context waarin ze zijn, altijd hun eigen levensdoelen zullen proberen na te streven. Theoretisch gezien kan deze vorm van conflict dus nooit afwezig zijn in een sociale relatie. Belangentegenstellingen in het gezin zijn dan ook onvermijdelijk. De tweede vorm kan volgens Strauss (1979) gezien worden als de handelingen die personen in het gezin ondernemen om hun belangenconflict te regelen; men gebruikt bepaalde conflictstrategieën in het gezin om uit probleemsituaties te geraken. Vijandigheid ontstaat ten slotte als gezinsleden negatieve gevoelens hebben voor elkaar en kan juist ontstaan bij het niet erkennen van een belangenconflict in het gezin (Strauss 1979). Er is dan ook een groot verschil tussen constructieve en destructieve conflicten. Howe en collega's (2002, 1460) halen daarvoor de omschrijving van Emery (1992) aan: constructieve conflicten hebben een lage emotionele intensiteit en worden onderhandelend opgelost, destructieve conflicten hebben een hoge emotionele geladenheid, zullen met meer redenen te maken hebben dan de oorspronkelijke aanleiding en eindigen meestal door dwang of aandrang.

Om te verklaren hoe het komt dat bepaalde structurele kenmerken van de dyade een rol kunnen spelen in het ontstaan van conflict moeten we kijken naar de impact van het hebben van een bepaalde status binnen het gezinssysteem. Volgens de *theory of status value* van Berger en collega's (1972, 218) zijn twee zaken belangrijk voor deze status: de verdeling van bepaalde kenmerken en de toestand van de doelobjecten (aangehaald in Ihinger 1975, 516). Het eerste bestaat uit alle eigenschappen die gebruikt kunnen worden om een persoon te beschrijven. Op deze manier worden leeftijd en geslacht belangrijke kenmerken in het gezin om rollen en statussen aan te koppelen (Ihinger 1975, 517). Het tweede is belangrijk omdat bepaalde actoren er belang bij zullen hebben om toegang te krijgen tot een bepaald object.

In het gezin moeten bepaalde gezinsmiddelen zoals liefde, aandacht, goedkeuring ouderlijke tijd, ruimte en materiële voorwerpen verdeeld worden onder de siblings (Ihinger 1975, 517). Deze zijn echter volgens de siblingconflicttheorie van Ihinger (1975) eindig en bijgevolg zal er altijd competitie bestaan tussen de siblings. Elke gebeurtenis in het gezin die ervoor zorgt dat een sibling benadeeld wordt en deze benadeling als onbillijk gepercipieerd wordt, zal bijgevolg tot conflict leiden.

De belangentegenstellingen tussen siblings moeten gereguleerd worden en dit kan aan de hand van de status die men in het gezin bekleedt. De statussen die siblings hebben, kunnen immers gemakkelijk gebruikt worden door de ouders om beslissingen over de toewijzing van dergelijke middelen te legitimeren. Omdat leeftijd en geslacht de basiskenmerken zijn waarop gezinsleden een rol en status zullen krijgen, kunnen we verwachten dat geboortevolgorde, geboortefstand of gendersamenstelling een impact kunnen hebben op de beleving van conflict in een siblingdyade. Op welke manier deze kenmerken specifiek kunnen leiden tot conflict wordt hieronder verder uitgelegd.

2.1. Geboortevolgorde in de dyade

Er zijn twee mechanismen die ons kunnen helpen verklaren hoe de geboortevolgorde van de siblings het conflict in de dyade beïnvloedt. Ten eerste bestaat er een wederkerige relatie tussen emoties en sociale structuur (Lovaglia & Houser 1996). Zo zou iemand die een hogere status bekleedt meer vrijheid krijgen om emoties te uiten. Volgens Lovaglia & Houser (1996) zijn er twee soorten emoties die deze dominante persoon kan uiten: positieve emoties, die een integrerende werking hebben, of negatieve, differentiërende emoties. De uiting van een positieve emotie door een persoon met een hogere status leidt tot meer vreugde, het zich meer geïntegreerd voelen en het krijgen van een perceptie van meer inspraak voor de persoon die deze emotie ontvangt. Bij het uiten van een negatieve emotie door een persoon die een hogere status bekleedt, worden statusverschillen in de relatie benadrukt en wordt er woede veroorzaakt bij degene die hierdoor bijkomend status verliest. Omdat de ouders de hoogste positie in het gezin bekleden, zullen hun emoties dus bepalend zijn voor de emotionele reacties van de siblings.

Ten tweede moet het gezin als systeem stabiel blijven en zal de machts hiërarchie in het gezin op een welbepaalde manier behouden moeten worden. Volgens de *status maintenance theory* zullen gezinnen hiervoor coalities vormen aan de hand van de statusposities van de gezinsleden (Bonacich *et al.* 1985, 43). Naarmate een gezinslid meer macht heeft en een hogere status binnen het gezin bekleedt, zal dit gezinslid volgens deze theorie de gezinshiërarchie meer ondersteunen tijdens conflicten. Een machtig gezinslid zal namelijk meer baten uit dit systeem halen en bijgevolg ontstaat de wens om de bestaande structuur te behouden. Deze vorm van conservatisme zal dus tot uiting komen wanneer een gezinslid met meer aanzien eerder de machtigste van het gezin zal steunen tijdens conflicten. Volgens Bonacich en collega's (1985) zullen de doelen van het gezin bijgevolg nauw verwant zijn met de doelen van machtige gezinsleden. Omgekeerd zal het zwakker gezinslid opstandig zijn tegen de gevestigde orde en, omdat dit gezinslid de minste inspraak heeft, eerder op zoek gaan naar een revolutionaire coalitie om meer macht te verkrijgen. Volgens Bonacich en collega's (1985, 44) zorgen twee mechanismen ervoor dat de gezinshiërarchie in stand gehouden wordt: *boundary maintenance* en *subsystem cohesion*. Het eerste houdt

in dat de gezinsleden eerder de ouder zullen steunen tijdens gezinsconflicten. Hierdoor zal de statusgrens tussen ouder en kind behouden blijven. Het tweede is hier belangrijker: een gezinslid zal eerder de zwakkere van elk subsysteem steunen tijdens conflicten. Dit laatste zou moeten resulteren in cohesieversterking voor het gezin; degene met een lagere status zal zich evenwaardig voelen aan de andere gezinsleden. Het gezin voorkomt dus dat er revolutionaire coalities zullen ontstaan en het gedrag van de ouders tegenover de siblings zou een systematisch patroon kunnen vertonen.

Deze twee principes lijken op het eerste gezicht wat tegenstrijdig: hoewel de oudste broer of zus steeds een positie van autoriteit en verantwoordelijkheid blijkt te krijgen in het gezin (Buhrmester & Furman 1990), zal de jongere sibling, als zwakker lid van het gezinssysteem, het meest gesteund worden door de ouders tijdens siblingconflicten. De oudste sibling zal dus vaker negatieve emoties van de ouders ervaren en bijgevolg meer statusverlies lijden dan de jongere broer of zus. Hierdoor zal de oudere sibling ook vaker woede ervaren ten gevolge van conflicten met de jongere broer of zus. De oudere sibling zal binnen het siblingsubsysteem meer macht hebben en bijgevolg nog steeds de vrijheid hebben om negatieve emoties te uiten tegenover jongere siblings, maar de jongere broer of zus zal zich in het gezinssysteem beschermd voelen, waardoor deze ook bekrachtigd wordt om negatieve emoties te uiten tegenover de oudere sibling.

Er ontstaat dus een spanningsveld tussen de oudere en de jongere sibling in de dyade. We weten echter ook dat de oudere broer of zus zich meer zal identificeren met het gezin en de autoriteit van de ouders minder in vraag zal stellen. De oudere sibling zal gefrustreerd geraken door het feit dat deze, ondanks een hogere status binnen het gezin, geen respect kan afdwingen binnen de dyade. De revolutionaire druk wordt dus met andere woorden van het gezin naar de dyade verplaatst en er zal zich een ongelijke perceptie van de siblingrelatie ontwikkelen. Zo hebben Buhrmester en Furman (1990) gevonden dat jongere broers of zussen minder conflict rapporteren in de relatie dan de oudere sibling. Wel zou de jongere sibling meer intimiteit en bewondering hebben tegenover de oudere broer of zus (Bowerman & Dobash 1974; Buhrmester & Furman 1990).

De *eerste hypothese* is bijgevolg: de oudste sibling van de dyade zal meer conflict ervaren in de siblingrelatie dan de jongste.

2.2. Geboorteaftand tussen siblings

Nu we weten dat de geboortevolgorde bepalend is voor de statuspositie van siblings in het gezin, kunnen we ons afvragen of het leeftijdsverschil tussen broers en zussen ook een invloed zal hebben op de mate van conflict binnen de siblingrelatie. Ouderdom kan immers als een statuskenmerk gezien worden en indien de jongste van de dyade in verhouding met de oudste een relatief hogere leeftijd heeft, zou dit een toename in statuscompetitie kunnen veroorzaken. Aangezien

de oudste van de dyade een hogere status heeft binnen het subsysteem van de siblings, zal deze ten opzichte van de jongere broers of zussen meer vrijheid hebben om zijn of haar emoties te uiten. Zoals we weten, zal de jongere sibling meer revolutionair zijn (Bonacich *et al.* 1985) en door de steun van de ouders mogelijk bekrachtigd worden om de oudere siblings te provoceren. Het gevolg hiervan zou kunnen zijn dat de oudere sibling vaak differentiërende emoties zal uiten tegenover de jongere om zijn/haar verloren status weer te verhogen. Waarschijnlijk zal de jongere sibling daarop op een dergelijke manier reageren dat de oudere sibling weer zijn/haar status hersteld ziet in het siblingsysteem op een later tijdstip; het is niet ondenkbaar dat deze jongere broer of zus dit zou doen, omwille van het feit dat een goede verstandhouding met de sibling op langere termijn wel nuttig blijft. Zo werd er bijvoorbeeld gevonden dat zeven- tot achtjarige jongere kinderen meer blijheid en zelfontwaardiging vertonen dan eerstgeborenen (Minnett, Vandell & Santrock 1983). Een studie in Mexico toonde dan weer aan dat de oudere sibling meer controlerende strategieën gebruiken, terwijl de jongere broer of zus niet-confrontatie aangaande strategieën gebruikt tijdens siblingconflicten (Killoren, Thayer & Updegraff 2008).

Indien het leeftijdsverschil tussen siblings echter klein is, zouden jongere siblings zichzelf machtiger voelen door hun relatief hoge leeftijd en zichzelf bijgevolg minder laten doen en negatiever reageren op statusverhogend gedrag van oudere broers of zussen. Er is dan ook evidentie dat als de geboorteaftand groter is, de relatie door minder conflict gekenmerkt wordt dan als deze klein is (Buhrmester & Furman 1990). Grotere *spacing* vertoont overigens een grotere samenhang met verzorging, affectiviteit en prosociaal gedrag, een kleiner leeftijdsverschil met ruzie, tegenstrijdigheden en dominantie (Minnett *et al.* 1983; Buhrmester & Furman 1990).

De *tweede hypothese* is dus: naarmate de geboorteaftand groter wordt, zal de siblingdyade door minder conflict gekenmerkt worden.

2.3. Gendersamenstelling van de dyade

De gendersamenstelling van de dyade is een derde mogelijke determinant van siblingconflict. Zelfs onder vreemden zal iemands geslacht al een grote invloed uitoefenen op de taakverdeling (Wagner & Berger 1997). Ook ouders zullen zich ten opzichte van hun kinderen volgens hun eigen genderrol gedragen en hun eigen gedrag afstellen op de gendersamenstelling van de dyade (McHale *et al.* 2000). Zo is er bijvoorbeeld evidentie dat ouders minder ingrijpen in genderhomogene adolescentie siblingdyades (Raffaelli 1992). Dit zou echter verklaard kunnen worden door de belangentegenstellingen die in de dyade ontstaan ten gevolge van de genderrol van de twee siblings. Daarom is het interessant om na te gaan welke effecten de verschillende gendersamenstellingen hebben op de mate van conflict tussen siblings.

Met betrekking tot de gendersamenstelling kunnen twee zaken meespelen voor het ontstaan van belangentegenstellingen en het verloop van het conflictproces binnen de dyade. Ten eerste kan homogeniteit in de adolescentie voor gelijkaardige interesses zorgen waardoor de siblingrelatie aantrekkelijker wordt (Bowerman & Dobash 1974). Siblings van eenzelfde gender zullen waarschijnlijk gemakkelijker een sterkere band kunnen opbouwen met elkaar. Er werd gevonden dat siblings uit ongemengde dyades meer warmte en innigheid voor elkaar voelen dan broers en zussen in gemixte dyades (Bowerman & Dobash 1974; Buhrmester & Furman 1990). Bovendien brengen siblings uit genderhomogene dyades meer tijd met elkaar door (McHale *et al.* 2000).

Een eerste conclusie met betrekking tot gendersamenstelling is dat genderhomogeniteit tot meer betrokkenheid binnen de siblingrelatie zou kunnen leiden.

Jongens en meisjes worden doorgaans echter verschillend gesocialiseerd en dit zal ook gevolgen hebben voor hun interacties. Uit empirisch onderzoek blijkt dat jongens meer geneigd zijn compromissen te sluiten, terwijl meisjes vooral capitulatiestrategieën gebruiken om conflicten te beëindigen (Raffaelli 1992). Genderrolsocialisatie zou ervoor kunnen zorgen dat jongens zich assertiever zouden gedragen, terwijl meisjes handelingen zouden stellen die een goede verstandhouding binnen de relatie bevorderen. Er is evidentie voor het feit dat zussen zich meer toeleggen op siblingrelaties (Bowerman & Dobash 1974; Minnett *et al.* 1983). Bovendien is het feit dat moeders ook meer betrokken zijn in de siblingrelatie (McHale *et al.* 2000) en dat de imitatie van ouders in alle samenlevingen een belangrijke socialisatiemethode is voor de kinderen om nieuwe gedragingen over te nemen (Harris 1995, 462) ook een aanwijzing voor een dergelijk socialisatiepatroon.

Samenvattend kunnen we hier concluderen dat de aanwezigheid van broers voor meer conflict in de siblingdyade zal zorgen.

Als we deze twee principes met elkaar combineren voor de vier mogelijke soorten gendersamenstellingen van een dyade, kunnen we voorspellen welke samenstelling het meest en welke samenstelling het minst conflict zal hebben.

Ten eerste kunnen we afleiden dat er binnen de zussendyade het minst conflict zal zijn. Ongeacht hun status binnen het siblingsubstelsysteem, zullen zussen zich door hun genderrol immers meer op hun siblingrelaties toeleggen en, omdat ze zich ook al meer betrokken voelen tegenover een vrouwelijke sibling, zullen conflicten binnen deze zussendyade over het algemeen vlot verlopen. Door de emotionele betrokkenheid binnen de relatie zouden er uiteraard wel eens hevige conflicten kunnen uitbreken, maar deze zullen weer vlug opgelost worden door de gedeelde leefwereld van de zussen en het belang dat beiden aan hun relatie hechten. Onderzoek toont ook aan dat vrouwelijke dyades het hoogst scoren op intimiteit, kameraadschap en goed overeenkomen en dat ze meer bewondering voor elkaar hebben dan andere dyades (Bowerman & Dobash 1974; Buhrmester & Furman 1990; Mchale *et al.* 2000). Adolescente zussen ervaren ook meer emotionele uitwisselingen (Scharf *et al.* 2005).

Ten tweede zouden broerdyades door dezelfde principes het meest conflict kunnen hebben. Hoewel ze ook door een hogere emotionele betrokkenheid gekenmerkt zouden worden dan gemixte dyades, zal de genderrol, in tegenstelling tot de zussendyade, ervoor zorgen dat broers competitiever tegenover elkaar ingesteld zullen zijn. Beide broers zouden dus gevoeliger zijn voor statusverlies binnen het siblingsysteem en alle conflicten tot het uiterste drijven om een goede onderhandelingspositie te behouden voor de regeling van de belangentegenstellingen. Zo vonden Scharf en collega's (2005) bijvoorbeeld dat mannelijke dyades meer emotionele intensiteit ervaren in de adolescentie. Broers houden in hun jeugdijaren ook meer negatieve gevoelens over voor elkaar dan zussen (McHale *et al.* 2000).

Gemixte dyades zouden waarschijnlijk tussenin de twee extremen – de genderhomogene dyadesamenstellingen – vallen. Genderheterogeniteit zou tot minder interesse voor de siblingrelatie leiden en de verschillende genderrollen die de siblings hebben zouden wel conflict kunnen veroorzaken, maar ook complementair zijn voor het reguleren van belangentegenstellingen. Omdat adolescenten in een gemixte dyade minder gemeenschappelijk zullen hebben, zullen er ook minder interacties zijn binnen deze dyade en zullen de broers en zussen minder conflicten hebben ten gevolge van belangentegenstellingen binnen de relatie. Dit tekort aan relationele perikelen zou echter gecompenseerd kunnen worden door de belangentegenstellingen met betrekking tot de aan gender gerelateerde statusverschillen binnen het gezinssysteem. Aan de status van 'man' en 'vrouw' worden immers specifieke verwachtingen gekoppeld. Het is niet ondenkbaar dat deze schijnbaar legitieme verschillen gecontesteerd worden door de siblings die benadeeld worden en dat deze tegenstellingen hun weerslag zouden kunnen hebben op de relatie. De aanwezigheid van een zus zou het conflict tussen de siblings echter kunnen verminderen. De vrouwelijke genderrol zou immers samengaan met een grotere bezorgdheid over de siblingrelatie en zo zou een zus, in tegenstelling tot een tweede broer in de dyade, haar belangen vlugger opgeven in functie van de relatie.

Er zou echter nog een verschil kunnen zijn binnen de twee verschillende structurele samenstellingen van gemixte dyades. Dyades met een oudere zus kunnen immers anders functioneren dan deze met een oudere broer. Als we er vanuit gaan dat jongere siblings de oudere provoceren, dan kan door de gender van die laatste een andere reactie ontstaan op het gedrag. In tegenstelling tot oudere broers die waarschijnlijk vaker differentiërende emoties zullen uiten om hun status te behouden, zou het kunnen dat meisjes minder negatief zullen reageren op de jongere broer na een eventueel ouderlijk ingrijpen in het conflict. De oudere zus is immers meer op relaties gericht (Bowerman & Dobash 1974; Raffaelli 1992). Bovendien zouden jongere zussen eerder integrerende emoties uiten na statusverlies van de oudere sibling dan jongere broers. Bijgevolg zouden oudere broers veel negatiever kunnen zijn tegenover hun jongere zussen om op die manier zo veel mogelijk statuswinst te boeken, terwijl oudere zussen tegenover jongere broers positiever zullen reageren om meer gelijkheid in de dyade

te scheppen. Jongere zussen zouden dus door hun statuspositie meer frustratie ondervinden ten gevolge van de oudere broer en bijgevolg zou een dergelijke dyade door meer conflict gekenmerkt worden. Bowerman & Dobash (1974, 52) noemden de relatie tussen een oudere broer en jongere zus dan ook potentieel het meest conflictueus.

Samenvattend kunnen we de *derde hypothese* formuleren: we verwachten dat broerdyades het meest en de zussendyades het minst conflict zullen hebben. De gemengde dyades zouden tussenin deze twee samenstellingen liggen en de dyades die bestaan uit een oudere broer en een jongere zus zouden meer conflict hebben dan de dyades bestaande uit een oudere zus en een jongere broer.

Voorts is het dus ook interessant om na te gaan of er een verschil is tussen jongens en meisjes op het ervaren van conflict binnen de genderheterogene siblingdyades. Zoals uit de bespreking van de gemengde dyades bleek, zal er waarschijnlijk een ongelijke beleving van conflict plaatsvinden in deze dyades naargelang de gender van de sibling. Volgens Bowerman & Dobash (1974) zou de siblingrelatie in een gemixte dyade het meest geladen zijn voor de oudere zus. Bovendien vond Raffaelli (1992) dat adolescente meisjes meer habitueel conflict ervaren.

Bijgevolg kunnen we een *vierde hypothese* formuleren: zussen uit gemengde dyades zullen ten gevolge van hun gender bijkomend meer conflict ervaren in de relatie dan hun broers.

2.4. Andere potentiële determinanten

Vervolgens is het van belang om enkele controlevariabelen op te nemen in het onderzoek. Allereerst moet er voor de leeftijd van siblings gecontroleerd worden. Naarmate de leeftijd van broers en zussen toeneemt, zouden siblingrelaties door minder conflict gekenmerkt worden (Buhrmester & Furman 1990; Scharf *et al.* 2005). Als we dus een effect van geboortevolgorde willen meten, is het nodig om voor leeftijd te controleren.

Anderzijds kan het ook interessant zijn om bij een dergelijke studie na te gaan of er een effect is van geboortevolgorde in het gezin op het conflict in de siblingrelaties. Het zou kunnen dat dyades bestaande uit later geboren kinderen in het gezin verschillen in het conflictniveau vergeleken met dyades waar de oudste sibling de eerstgeborene is in het gezin.

Ook de familiale band tussen siblings zou voor vertekeningen in de analyse kunnen zorgen. Het is niet ondenkbaar dat stief- of halfbroers en -zussen anders met elkaar zullen omgaan dan siblings die elkaar als biologische broer of zus beschouwen.

Ten slotte kan het nuttig zijn om voor de variabiliteit van het gedrag van de ouders van de jongeren te controleren. Zoals eerder vermeld, zullen ouders een

belangrijke rol innemen bij siblingconflict door hun steun te betuigen aan een partij (Bonacich *et al.* 1985). Ouderlijke beslissingen zouden ook bepalend kunnen zijn voor conflict in de siblingrelatie (Ihinger 1975). We zullen de ouderlijke invloed op siblingconflict proberen constant te houden door rekening te houden met een effect van het hoogst behaald diploma van de ouders en de perceptie van de eerlijkheid van ouderlijke beslissingen door de sibling.

3. Data en methodologie

Voor we overgaan tot het bespreken van de resultaten, zullen we eerst stilstaan bij de voor dit onderzoek gebruikte data en methodes. Zoals de onderzoeksvragen doen vermoeden, zal hier een kwantitatief onderzoeksdesign gehanteerd worden. Hieronder worden de onderzoekspopulatie, de operationalisering van de variabelen en de toegepaste analysemethode toegelicht.

3.1. Onderzoekspopulatie

Om aan gegevens over adolescentie siblingparen te geraken, werd geopteerd om een aantal scholen van het secundair onderwijs te selecteren. Omdat de meeste jongeren tussen de 12 en 18 jaar in Vlaanderen voltijds dagonderwijs volgen, is de selectie van een paar scholen, vanuit het oogpunt van het veldwerk, een zeer efficiënte manier om aan een steekproef te geraken. Er werden twee scholen gekozen uit Scholengroep Brugge-Oostkust. Beide scholen komen uit het gemeenschapsonderwijs en liggen in de regio Brugge-Centrum. De eerste school bestond uit leerlingen van de eerste graad algemeen secundair onderwijs, de tweede school uit leerlingen van de tweede en derde graad algemeen secundair onderwijs en de richtingen Handel, Toerisme en Boekhouden-Informatica.

In de herfst van 2010 werd voor dit onderzoek aan alle leerlingen die een broer of zus hadden tussen 12 en 18 jaar twee vragenlijsten uitgedeeld: één voor henzelf en één voor de broer of zus. Indien de jongere meerdere siblings had die aan de leeftijdsvoorwaarde voldeden, werd de instructie gegeven om de broer of zus te kiezen die na hem of haar verjaart. Op deze manier werd de variatie tussen dyades *at random* gehouden. Om de confidentialiteit te waarborgen werd de tweede vragenlijst vergezeld van een bruine omslag die gemakkelijk dichtgeplakt kon worden door de tweede sibling thuis. De jongeren werden gemotiveerd om beide vragenlijsten ingevuld terug in te leveren door ze een kans te bieden op het winnen van twee cinematickets. In totaal kregen 208 jongeren de twee vragenlijsten mee naar huis. De *response rate* was 76,9 procent voor de eerste en 72,5 procent voor de tweede school.² In totaal werden er gegevens verzameld van 308 siblings uit 169 dyades. Omdat we voor het berekenen van de geboorte-

afstand de geboortedatum nodig hadden van beide siblings, bleven er uiteindelijk 139 siblingparen over voor het uitvoeren van de analyse.³

3.2. Operationalisering

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat we voor volgende concepten een maat nodig hebben: geboortevolgorde, geboorteaftand, gendersamenstelling, gender, leeftijd, geboortevolgorde van de siblings in de dyade, familiale band, opleidingsniveau van de ouders, perceptie van eerlijkheid van de ouderlijke beslissingen en het waargenomen conflict binnen de siblingrelatie. De beschrijvende gegevens van de metrische variabelen worden in Tabel 1 weergegeven.

Tabel 1. Beschrijvende gegevens van de metrische variabelen.

Variabele	Gemiddelde	Standaardafwijking	Minimum	Mediaan	Maximum
Conflict in de siblingrelatie	3,08	0,747	1,17	3,17	5,00
Leeftijd (in maanden)	184,03	23,112	139,69	183,41	231,53
Geboorteaftand (in maanden)	28,27	13,404	0,00	27,47	70,10
Perceptie van ouderlijke eerlijkheid	2,50	0,432	1,33	2,60	3,00

De *Sibling Relationship Questionnaire* (Furman & Buhrmester 1985b) is een bekende vragenlijst die gebruikt wordt om eigenschappen van de siblingrelatie te meten. Voor dit onderzoek wordt de originele Nederlandstalige verkorte versie van deze schalenlijst gebruikt uit het onderzoek van Van Der Vorst en collega's (2007).⁴ Concreet wordt er aan de jongere gevraagd om een aantal vragen over de relatie met de geselecteerde adolescente broer of zus te beantwoorden. Conflict wordt hier aan de hand van 3 subdimensies gemeten: ruzie, antagonisme en competitie. Op de zes gebruikte items konden de respondenten aan de hand van een vijfpuntenschaal antwoorden waarbij 1 voor 'niet', 2 voor 'nauwelijks', 3 voor 'een beetje', 4 voor 'veel' en 5 voor 'heel veel' stond. Een item van deze conflictschaal is bijvoorbeeld: "Hoe vaak beledigen jij en je broer/zus elkaar en schelden jullie elkaar uit?". Gemiddeld scoorden de onderzochte siblingparen op deze Conflictschaal 3,08 (Cronbachs alfa = 0,846), wat dus neerkomt op het ervaren van een beetje conflict.

Om de geboortevolgorde van de siblings in de dyade te weten werd er gevraagd: "Het hoeveelste kind ben jij van je moeder?". Door deze informatie te

combineren met de geboortedatum kon voor alle dyades de leeftijdsvolgorde bepaald worden. De jongste wordt opgenomen als referentiecategorie.

De geboorteaftand werd geoperationaliseerd als het verschil in leeftijd tussen de twee siblings. De leeftijd werd geoperationaliseerd als de ouderdom van de sibling op 31 oktober 2010 uitgedrukt in maanden.⁵ De gemiddelde leeftijd van de jongeren bedraagt 184 maanden – 15,3 jaar. Het gemiddeld leeftijdsverschil bedraagt 28,3 maanden.

De gebruikte dataset bestaat uit 122 jongens (43,9 %) en 156 meisjes (56,1 %). Door de gender van de siblings te bekijken op het niveau van de dyade, kon de gendersamenstelling bepaald worden. Er werd een categorische variabele aangemaakt voor de vier mogelijke samenstellingen. De steekproef bestaat uit 27 broerdyades (19,4 %), 29 dyades waarbij de broer de oudste en het meisje de jongste is (20,9 %), 39 dyades hadden de omgekeerde samenstelling (28,1 %) en 44 dyades bestonden uit zussen (31,6 %). Voor gendersamenstelling wordt de zussendyade als referentiecategorie opgenomen.

Voorts bestond 71,9 procent van de dyades uit jongeren die als eerste en tweede, 18 procent als tweede en derde, 4,3 procent als derde en vierde en 2,9 procent waar de oudere als tweede en de jongere sibling als eerste kind geboren werden bij hun moeder. Ook was er nog een dyade van siblings die de eerste en derde, tweede en vierde, vierde en vijfde of beiden de eerste geboorterang hadden. We nemen de dyades waarbij de oudste de eerstgeborene is bij de moeder (73,4 %) op als referentiecategorie. We vergelijken deze met dyades waarbij de oudste sibling later geboren is (26,6 %).

Drie dyades bestonden uit halfbroers en -zussen en zes uit stiefbroers en -zussen. Deze worden samen opgenomen in een aparte categorie (6,5 %) om voor eventuele verschillen te controleren vergeleken met traditionele siblingdyades (93,5 %).

Het opleidingsniveau van de ouders werd geoperationaliseerd als het hoogst behaalde diploma van de moeder, vader en voogd van elke jongere. Zesentwintig jongeren rapporteerden dat hun ouders geen hogere secundaire school voltooiden of een A3-diploma hebben (9,4 %), 81 jongeren hebben een ouder die hoogstens een A2-diploma heeft of het hoger secundair onderwijs voltooid (29,1 %) en 167 jongeren had een hoger opgeleide ouder (60,1 %). Van twee dyades (1,4 %) hebben we geen gegevens over het opleidingsniveau van de ouders. Omdat uit analyses bleek dat deze niet verschilden van de siblings met hoger opgeleide ouders, worden ze samen met deze grootste categorie als referentiecategorie gebruikt in de analyse.

De billijkheidsperceptie van de ouderlijke beslissingen bestaat uit zes dimensies die McHale en collega's (2005) in een onderzoek over verschillende behandeling van de ouders gebruikten. De privileges van de ouders, de karwei en tegenover het verkregen zakgeld en de controle en hartelijkheid van beide ouders tegenover de respondent vergeleken met deze voor broers en zussen werden door de jongeren beoordeeld aan de hand van een driepuntenschaal, gebruikt voor ouderlijke eerlijkheid voor elk domein van behandeling door

McHale en collega's (2000); waarbij waarde 1 aan 'niet eerlijk', 2 aan 'noch eerlijk, noch oneerlijk' en 3 aan 'heel eerlijk' gegeven werd. Een factoranalyse wees uit dat, zoals verwacht, deze variabelen als onderliggende structuur van perceptie van ouderlijke eerlijkheid beschouwd konden worden en bijgevolg werd er een schaal aangemaakt van deze zes items. De gemiddelde waarde voor deze schaal bedroeg 2,50 voor de broers en zussen (Cronbachs alfa = 0,711). De meerderheid percipieerde de ouderlijke beslissingen dus eerder als eerlijk.

3.3. Analysemethode

Omdat bij het bestuderen van dyades van siblings de gegevens geclusterd zullen zijn, maar we juist graag de onderlinge afhankelijkheid in kaart willen brengen, is multilevelanalyse de aangewezen methode voor dit onderzoek (Hox 2002). Via multilevelanalyse kunnen de effecten van de variabelen van het dyadisch niveau correct geschat worden en kunnen we bijgevolg zonder problemen nagaan in welke mate dyadenkenmerken bepalend zijn voor de verschillen in het ervaren van conflict tussen siblings. Omdat de afhankelijke variabele metrisch en normaal verdeeld is, kan het strikt hiërarchisch lineair model gebruikt worden.

Een bijkomend voordeel van de gebruikte methode is dat een *maximum-likelihood*schatting parameters genereert die de beschikbare data het best omschrijven. Drie siblings uit drie verschillende dyades hadden in deze steekproef nog een *missing value* op de afhankelijke variabele en één van hen had nog een ontbrekende waarde op perceptie van ouderlijke eerlijkheid. In dergelijke gevallen wordt er geadviseerd om *direct likelihood ignorable methods* te gebruiken (Molenbergs & Kenward 2007). Gebruikmakend van *likelihood*gebaseerde methoden, zoals multilevelanalyse, kunnen er, bij de veronderstelling dat de ontbrekende gegevens *at random* ontstaan zijn, valide interferenties getrokken worden zonder dat er bijkomende manipulaties van de ontbrekende gegevens nodig zijn (Molenbergs & Kenward 2007).⁶

Om de parameters van het model te schatten, werd gebruik gemaakt van de *restricted maximum likelihood*-methode in het softwarepakket IBM SPSS Statistics 20.

4. Resultaten

Eerst wordt het nulmodel geschat om de variantie met betrekking tot het ervaren van conflict in de siblingrelatie op elk niveau te achterhalen. Nadien wordt er een model geschat met enkel variabelen die op het individueel niveau kunnen variëren. Daarna worden in een volgend model de gedeelde dyadische kenmerken

toegevoegd. Ten slotte wordt er nog een bijkomend model geschat om na te gaan of er verschillen zijn binnen de dyade door de gendersamenstelling.

Het nulmodel (Deviantie = 727,163) toont aan dat maar liefst 58,1 procent van de verschillen in het ervaren van conflict in de siblingrelatie op het niveau van de dyade liggen. Zoals verwacht zijn siblings binnen de dyade sterk gecorreleerd met betrekking tot hun conflictperceptie ($\rho = 0,581$). Er zijn dus grote verschillen tussen de dyades in het ervaren van conflict ($\sigma_u^2 = 0,582$), maar er blijven ook nog heel wat individuele verschillen over tussen de broers en zussen binnen hun dyade ($\sigma_i^2 = 0,420$). Met een dergelijke datastructuur en verdeling van de variantie is multilevelanalyse zeker aangeraden als analyse-methode.

In het eerste model werd er nagegaan of er individuele verschillen aanwezig zijn in het ervaren van conflict naargelang de geboortevolgorde in de dyade. De eerste hypothese wordt dus getoetst. De resultaten van de multilevelanalyse staan in Tabel 2. De deviantie toont aan dat dit model beter is dan het nulmodel (Δ -2log-likelihood = 13,941; $df = 5$; $p = 0,016$).

We zien dat de eerste hypothese aanvaard kan worden: siblings die de oudste zijn in de dyade ervaren meer conflict dan de jongste ($B = 0,292$; $p = 0,017$). Ook de controlevariabelen blijken significant te zijn.

Dit model verklaart tien procent van de variantie in het ervaren van conflict in de siblingrelatie. Vooral de variantie op het dyadisch niveau daalt hier aanzienlijk. Dit betekent dat de samenstellingen van de dyades met betrekking tot de variabelen uit dit eerste model heel wat verschillen tussen dyades verklaren.

Vervolgens worden in het tweede model alle dyadische kenmerken aan het model toegevoegd om de volgende twee hypothesen te toetsen; er wordt nagegaan of geboorteaftand en gendersamenstelling een effect hebben op conflict in de siblingrelatie. De deviantie van dit tweede model toont aan dat het statistisch model niet significant verbetert na toevoeging van de zes nieuwe variabelen (Δ -2log-likelihood = 8,649; $df = 6$; $p = 0,194$).

We zien hier wel dat, gecontroleerd voor alle andere variabelen in het model, de oudste siblings in de dyade nog steeds meer conflict ervaren dan de jongste ($B = 0,288$; $p = 0,018$).

De tweede hypothese kan niet bevestigd worden door de resultaten: er werd geen effect gevonden van geboorteaftand op de mate van conflict binnen de dyade ($B = 0,035$; $p = 0,615$).

In verband met gendersamenstelling werden er ook geen beduidende verschillen gevonden ($F = 0,830$; $p = 0,480$). De derde hypothese kan dus ook niet aanvaard worden met deze resultaten. Wel lijkt de broerdyade het meest conflict te veroorzaken tussen de siblings vergeleken met de zussendyade ($B = 0,287$; $p = 0,146$). In dit model lijkt er echter helemaal geen verschil te zijn tussen de

gemengde dyades en de zussendyade ($B = 0,087$; $p = 0,656$ & $B = 0,008$; $p = 0,964$).

De nieuw toegevoegde controlevariabelen blijken hier wel een effect te hebben op de mate van conflict in de siblingrelatie.

Vergeleken met het eerste model, wordt er in dit tweede model bijkomend zeven procent van de variantie verklaard door de nieuwe variabelen. Enkel de variantie op het dyadisch niveau daalt hier. Dit is niet bijster veel voor alle nieuw toegevoegde parameters in het model. Daarom zouden we vanuit het oogpunt van spaarzaamheid eerder voor Model 1 moeten opteren als het model met de grootste verklarende kracht of een aantal onbelangrijke parameters moeten verwijderen uit het huidige model om toch nog een sterker model over te houden.

We willen echter eerst nog de vierde hypothese toetsen. Hiervoor hebben we in het derde model een alternatieve parametrisering van de gendersamenstelling nodig. De twee genderhomogene dyadesamenstellingen worden samen genomen in een enkele categorie, maar voor deze soort gendersamenstelling worden de broers en zussen wel van elkaar onderscheiden. Met evenveel parameters als in Model 2 zien we dat de deviantie van Model 3 heel wat lager is (704,573 vs. 685,577). We zien dat het statistisch model nu wel significant verbeterd is vergeleken met het eerste model (Δ -2log-likelihood = 27,645; $df = 6$; $p < 0,001$).

De nieuwe gendervariabele heeft wel een significant effect op de perceptie van conflict in de siblingrelatie ($F = 8,129$; $p < 0,001$). Zoals in hypothese 4 verwacht werd, zien we dat zussen in gemengde dyades meer conflict ervaren dan hun broer ($B = 0,482$; $p < 0,001$). Broers uit broerdyades ervaren ook beduidend meer conflict dan broers uit gemengde dyades ($B = 0,483$; $p = 0,013$). Siblings uit zussendyades verschillen niet van broers uit gemengde dyades ($B = 0,194$; $p = 0,243$).

De effecten van geboortevolgorde ($B = 0,275$; $p = 0,017$) en geboortestaand ($B = 0,032$; $p = 0,639$) zijn in dit nieuwe model nagenoeg dezelfde gebleven.

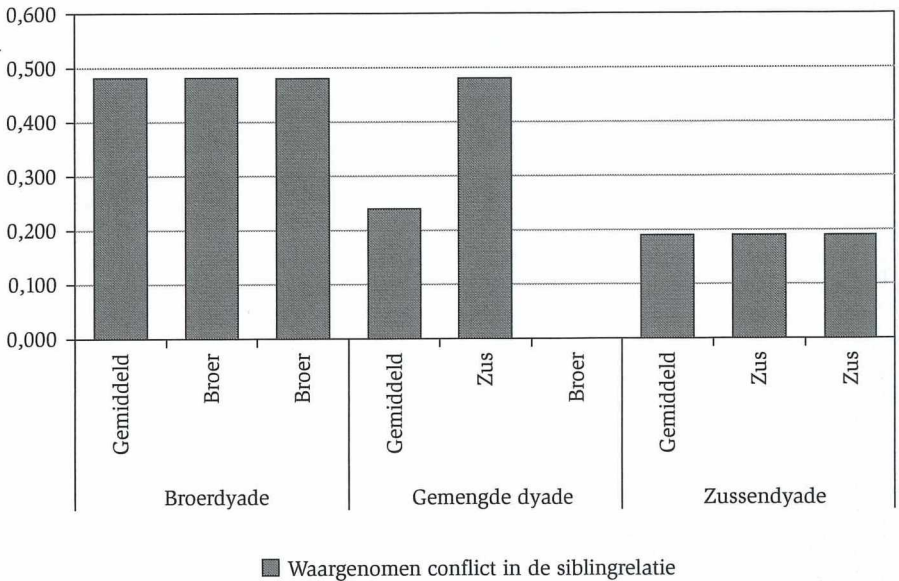
Tabel 2. Resultaten van de multilevelanalyse voor het voorspellen van waargenomen conflict in de siblingrelatie.

Gestandaardiseerde gefixeerde effecten (B)	Model 1		Model 2		Model 3				
	Schatting	SE	p-waarde	Schatting	SE	p-waarde	Schatting	SE	p-waarde
Intercept	-0,253	0,112	0,024	-0,387	0,155	0,016	-0,580	0,146	<0,001
Oudste sibling (vs jongste sibling)	0,292	0,122	0,017	0,288	0,121	0,018	0,275	0,115	0,017
Geboortestaand				0,035	0,065	0,615	0,032	0,069	0,639
Gendersamenstelling (vs zussendiyade)									
Broerdiyade				0,287	0,196	0,146			
Broer-zusdiyade				0,087	0,195	0,656			
Zus-broerdiyade				0,008	0,175	0,964			
Leeftijd	-0,176	0,078	0,026	-0,174	0,077	0,024	-0,164	0,075	0,029
Hoogst behaalde diploma ouders (vs Hoger onderwijs)									
A3 diploma of lager	0,878	0,239	<0,001	1,004	0,233	<0,001	1,016	0,231	<0,001
A2 of A1-diploma	0,100	0,158	0,528	0,122	0,152	0,424	0,137	0,151	0,367
Perceptie van ouderlijke eerlijkheid	-0,150	0,052	0,004	-0,161	0,051	0,002	-0,167	0,049	0,001
Diyade met later geboren oudere sibling (vs diyade met eerstgeborene oudere)				0,431	0,160	0,008	0,433	0,158	0,007

	Model 1		Model 2		Model 3				
Gestandaardiseerde gefixeerde effecten (B)	Schatting	SE	p-waarde	Schatting	SE	p-waarde			
Dyade van half- of stiefsiblings (vs dyades van biologische siblings)				-1,096	0,284	<0,001	-1,102	0,283	<0,001
Verschillen door gendersamenstelling (vs jongen uit gemengde dyade)									
Jongen uit broerdyade							0,483	0,193	0,013
Meisje uit gemengde dyade							0,482	0,103	<0,001
Meisje uit zussendyade							0,194	0,165	0,243
Variantiecomponenten									
Variantie individueel niveau (σ_u^2)	0,406	0,050	<0,001	0,405	0,045	<0,001	0,349	0,043	<0,001
Variantie dyadeniveau (σ_1^2)	0,492	0,089	<0,001	0,427	0,083	<0,001	0,453	0,081	<0,001
Proportie verklaarde variantie	0,104			0,170			0,200		
Deviantie	713,222		0,016	704,573		0,194	685,577		<0,001

Zoals in Figuur 1 voorgesteld wordt, zullen siblings uit de broerdyade dus het meest conflict ervaren ten gevolge van de gendersamenstelling; beide broers rapporteren meer conflict dan broers uit gemengde dyades. De zussendyade zou voor een gemiddelde mate van conflict zorgen waardoor een sibling uit de zussendyade niet veel zal verschillen van een broer uit een gemengde dyade, maar ook niet van de andere soorten siblings.⁷ Genderheterogene dyades lijken op het eerste gezicht niet veel te verschillen van de andere dyadetypes. Als er echter binnen de dyade naar de verschillen in de perceptie van conflict gekeken wordt, vinden we een ongelijkheid in het ervaren van conflict tussen de broers en zussen; meisjes ervaren duidelijk meer conflict in de relatie dan hun broers.

We kunnen dus besluiten dat jongens uit broerdyades en zussen uit gemixte dyades het meest conflict ervaren. Zussen uit genderhomogene dyades ervaren een middelmatig niveau van conflict, terwijl jongens uit genderheterogene dyades het minst conflict lijken te ervaren.

Figuur 1. Het gestandaardiseerde effect van de gendersamenstelling in dyades op het waargenomen conflict in de siblingrelatie (resultaten uit Model 3).

Voorts is het interessant dat alle opgenomen controlevariabelen in de verschillende modellen ook significante effecten hebben op siblingconflict. Zo merken we dat het waargenomen conflict afneemt naarmate dat de leeftijd van siblings toeneemt ($B = -0,164$; $p = 0,029$). Siblings waarvan de ouders hoogstens een A3-diploma hebben, ervaren meer conflict dan siblings die minstens één ouder hebben die een diploma behaald heeft van het hoger onderwijs ($B = 1,016$; $p < 0,001$). Ook zien we dat naarmate de perceptie van ouderlijke eerlijkheid toeneemt, het waargenomen conflict afneemt ($B = -0,167$; $p = 0,001$). Voorts zien we dat dyades bestaande uit later geboren siblings meer conflict hebben

dan dyades die uit een eerstgeborene broer of zus zijn samengesteld ($B = 0,433$; $p < 0,007$). Ten slotte merken we ook dat half- en stiefbroers en -zussen minder conflict ervaren dan traditionele siblings ($B = -1,102$; $p = 0,001$).⁸

5. Discussie

In dit onderzoek werd nagegaan of structurele kenmerken van de broers en zussen binnen de siblingdyade bepalend zijn voor het ervaren van conflict in de siblingrelatie. Vier hypothesen over kenmerken van de dyade en de sibling werden aan de hand van een multilevelanalyse getoetst bij een populatie van 278 adolescenten. De hoofdbevindingen zijn dat de geboortevolgorde van de sibling in de dyade en de gendersamenstelling van de dyade bepalend zijn voor het ervaren van conflict in de relatie tussen broers en zussen. Geboorteaftand heeft geen impact op siblingconflict. We kunnen besluiten dat de oudste sibling van een broerdyade en een oudste zus van een gemengde dyade het meest conflict zullen ervaren in hun siblingrelatie. Een jongere broer uit een gemengde dyade en een jongere zus uit een genderhomogene dyade ervaren het minst conflict.

Belangrijke discussiepunten bij deze studie zijn de steekproef en het onderzoeksdesign. Met betrekking tot het eerste moet er rekening gehouden worden met het feit dat we hier eigenlijk met een gelegenheidssteekproef te maken hebben en we de resultaten dus strikt genomen niet kunnen veralgemenen naar de populatie adolescente siblings uit Vlaanderen, laat staan naar andere contexten. De onderzochte steekproef kan misschien wel beschouwd worden als representatief voor de populatie die naar het algemeen gemeenschapsonderwijs gaat in een stad zoals Brugge, waardoor we voorzichtig kunnen veronderstellen dat deze resultaten ook in andere populaties zullen voorkomen. Toch is het nog nodig om meer diverse steekproeven te trekken van adolescente siblings om de gevonden resultaten als feit te kunnen beschouwen. Het spreekt bijvoorbeeld voor zich dat de huidige steekproef sterk vertekend is met betrekking tot het onderwijstype.

Ten tweede hebben, ondanks het feit dat alle jongeren uit de geselecteerde scholen die een broer of zus hebben gecontacteerd werden, maar 169 van deze jongeren een vragenlijst teruggegeven. Dat betekent dat we geen informatie hebben over 19 procent van de dyades uit de initiële steekproef. Hoewel hier een *response rate* werd behaald die vergelijkbaar is met de doelstellingen van geselecteerde *surveys*, moeten we er dus toch rekening mee houden dat er een mogelijke vertekening is van de populatie door selectie-effecten. Zo zullen jongeren die een slechtere band hebben met hun broer of zus minder participeren aan dergelijke *surveys*. Ook al werden er geen verschillen gevonden tussen partiële dyades of siblings met ontbrekende gegevens en de dyades die hier werden onderzocht,⁹ toch kan het best zijn dat er toch nog verschillen zijn bij de dyades waarover we geen gegevens hebben. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat siblings die elkaar slechts geringe tijd zien minder gemotiveerd waren om deel te nemen

of minder kans hadden om de vragenlijst aan hun broer of zus te geven en hem terug mee te nemen naar school.

Voorts hebben we hier te maken met een relatief kleine steekproef van dyades. De parameterschattingen zijn gebaseerd op data van 139 siblingparen. Het is mogelijk dat sommige effecten van dyadenmerken in de populatie wel aanwezig zijn, maar er te weinig statistische power in de analyse was om de nulhypothese te kunnen verwerpen; er is een grotere kans op een Type II-fout. Het is dus zeker nodig om de resultaten van dit onderzoek te trachten repliceren bij een grotere steekproef.

Een sterk punt van dit onderzoek is het onderzoeksdesign. De percepties van beide siblings uit de dyade werden gemeten. Zo is een grote kritiek in studies over geboortevolgorde bijvoorbeeld dat er steeds vergeleken werd tussen siblings van verschillende gezinnen (Kluger, 2011, 82-83). Dit hebben we hier verholpen door niet enkel rekening te houden met gedeelde kenmerken van de siblings in het gezin, maar ook met de individuele verschillen binnen deze gedeelde context. Naast de interessante bevindingen over een weinig onderzocht thema levert deze studie dus ook een unieke bijdrage op methodologisch vlak over de studie van siblingrelaties. Zo zien we dat de perceptie van een relatiekenmerk grotendeels gedeeld is binnen een dyade, maar dat er toch nog veel individuele verschillen overblijven. Weinig studies over relaties hebben al een dergelijke benadering gehanteerd. Dit onderzoek toont aan dat met beide niveaus rekening gehouden moet worden in relatiestudies.

Buhrmester & Furman (1990) vonden al bij een studie over relatiekenmerken van siblings dat oudere broers en zussen tijdens de kindertijd en in de adolescentie meer conflict ervoeren dan de jongere siblings. Hetzelfde resultaat werd nu gevonden in deze steekproef van 12- tot 18-jarigen.

Dat de tweede hypothese werd verworpen is ook belangrijke informatie. Buhrmester & Furman (1990) vonden in hun onderzoek, waarbij ook adolescenten betrokken waren, dat siblings die minder in leeftijd verschillen meer conflict ervoeren. Hier werd echter geen effect gevonden van geboorteaftand. Dit verschil in resultaat kan verklaard worden door het feit dat Buhrmester & Furman (1990) geboorteaftand anders operationaliseerden, namelijk als een dichotome variabele die contrasteerde tussen siblings die meer dan vier jaar van elkaar verschilden met deze die minder verschilden in leeftijd, of door het feit dat ze meer individuele siblings bestudeerden die over verschillende relaties rapporteerden. Met een meer nauwkeurige maat werd dit effect in de huidige steekproef dus niet gevonden. Zelfs met eenzelfde operationalisering in de analyse werd geen effect waargenomen. Het moet wel opgemerkt worden dat er in dit onderzoek slechts 12 dyades waren die meer dan vier jaar in leeftijd verschilden, terwijl Buhrmester & Furman (1990) hun steekproef in ongeveer twee gelijke delen konden verdelen met een dergelijke variabele. Het is mogelijk dat het hier over twee verschillende onderzoekspopulaties gaat en er dus verschillende soorten siblingrelaties bestudeerd werden. Met de huidige stand van zaken is het bijgevolg nog onduidelijk of geboorteaftand een rol kan spelen voor de mate van conflict tussen adolescenten

siblings – zeker als we er rekening mee houden dat het in de werkelijkheid ook over een relatie tussen stief- of halfbroers en -zussen kan gaan en er heel wat transities kunnen plaatsnemen bij een groter leeftijdsverschil.

Met betrekking tot gender en conflict bestond er al evidentie dat meisjes meer habitueel conflict ervaren dan jongens en dit vooral door ruzies over persoonlijk bezit (Raffaelli 1992). Dit onderzoek toont echter aan dat genders verschillen nooit slechts individueel of op het dyadeniveau mogen worden bestudeerd. Zo werd er in deze studie gevonden dat de gendersamenstelling van de dyade bepalend is voor de individuele ervaring van conflict: meisjes ervaren meer conflict dan jongens als ze in een gemengde dyade zitten, in genderhomogene dyades merken we echter dat broers ook veel conflict hebben, terwijl dit voor de zussen minder uitgesproken is.

Het uitgangspunt van dit artikel was dat het gezinssysteem conflict en verschillen in de ervaring van conflict zal veroorzaken bij broers en zussen. De resultaten van dit artikel tonen aan dat structurele kenmerken van de siblings en hun dyade samengaan met verschillen in siblingconflict tussen dyades en verschillen tussen siblings binnen deze dyades. Deze studie bekrachtigt dus het pleidooi voor het hanteren van een sociologische visie voor het verklaren van siblingconflict. We weten hiermee echter nog niet hoe de conflictprocessen binnen het gezin effectief zullen verlopen.

Volgens de *status maintenance theory* van Bonacich en collega's (1985) worden oudere siblings tijdens gezinsconflicten minder gesteund door de gezinsleden dan de jongere broers en zussen. Er moet nu nog onderzocht worden hoe dit proces in een verschil van de perceptie van siblingconflict kan resulteren. Oudere siblings voelen minder warmte en emotionele dichtheid voor hun jongere broer of zus dan omgekeerd (Bowerman & Dobash 1974; Buhrmester & Furman 1990). Een verklaring zou kunnen liggen in het feit dat oudere siblings gefrustreerd geraken door het gedrag van de jongere gezinsleden en dit ervoor zorgt dat ze meer conflict in de relatie ervaren ten gevolge van hun statuspositie dan hun jongere broers en zussen. Dit moet echter nog worden onderzocht.

Ook weten we niet of de geboorteaftand een rol kan spelen voor het verklaren van siblingconflict. Het gevonden resultaat zou kunnen impliceren dat niet het leeftijdsverschil maar wel de geboortevolgorde bepalend is voor de gezinsstatus en bijgevolg verschillen in conflict veroorzaakt. Het kan echter ook gewoon aan de onderzochte populatie liggen dat er geen effect gevonden werd.

Het belang van de geboorteaftand wordt verder ook aangetoond in deze studie omdat er gevonden werd dat dyades waarin de oudste sibling het eerstgeborene kind is minder conflict ervaren dan dyades waarin de oudste een lagere geboorteaftand heeft. We kunnen ons dan ook afvragen of sommige geboorteaftandsamenstellingen van dyades tot meer conflict zullen leiden dan andere. Ook moet nog bestudeerd worden welke mogelijke invloeden de overige siblings in het gezin hebben op het conflict binnen de siblingdyade.

Het gevonden gendereffect kan als een gevolg van genderrolsocialisatie gezien worden. Het lijkt er namelijk op dat de aanwezigheid van een mannelijke sibling

in alle dyades het waargenomen conflict doet toenemen – niet enkel voor de zus, maar ook voor de broer werd een hoger gepercipieerd conflict gevonden. Raffaelli (1992) vond in haar onderzoek dat meisjes meer capitulatiestrategieën gebruikten tijdens siblingconflicten, terwijl jongens meer geneigd waren compromissen te sluiten. Zussen zouden relaties met hun sibling belangrijker vinden dan broers (Bowerman & Dobash 1974; Minnett *et al.* 1983). De vraag is echter welke specifieke gedragingen ervoor zorgen dat meisjes in gemengde dyades meer conflict ervaren dan jongens. Hoewel we met dit resultaat de biologische invloeden, zoals het testosteronniveau van broers en zussen, zeker niet mogen uitsluiten als verklarende factor, is het vooral van belang om te bestuderen hoe men in het gezin met deze biologische verschillen omgaat of de jongeren leert om te gaan, waardoor er een verschil in conflictperceptie ontstaat. Het is zeker interessant om het verloop van conflict bij de verschillende gendersamenstellingen verder te bestuderen.

Ten slotte kunnen we ons nog afvragen wat een effect van leeftijd kan betekenen. Er wordt gezegd dat de relatie tussen broers en zussen zou kunnen rijpen over tijd. Maar wat betekent dit? Zullen siblings naarmate ze meer volwassen worden, het ruziemaken gradueel afleren of is dit eerder te verklaren door het feit dat men minder geconfronteerd wordt met de ouderlijke beslissingen en de andere gezinsleden? In dat laatste geval zou het effect van leeftijd kunnen gezien worden als een afnemende afhankelijkheid van het gezin.

Bijkomend onderzoek over conflict tussen siblings is dus nog nodig om antwoorden te krijgen op deze interessante vragen.

NOTEN

- 1 Ik wil graag prof. dr. Piet Bracke bedanken voor zijn begeleiding bij het opzetten van mijn thesisonderzoek en voor de waardevolle opmerkingen bij eerdere versies van dit artikel. Daarnaast wil ik graag prof. dr. Geert Molenberghs bedanken voor zijn goede raad voor mijn onderzoek en de twee anonieme reviewers voor hun zinvolle en nuttige opmerkingen bij de eerder versie van dit artikel.
- 2 Dit is een *response rate* van alle uitgedeelde vragenlijsten. De *response rate* voor complete siblingdyades ligt uiteraard wat lager.
- 3 Analyses toonden geen beduidende verschillen tussen de ongepaarde en de gepaarde siblings uit de totale dataset met betrekking tot gemiddeldes en frequenties van de gebruikte variabelen.
- 4 Met dank aan dr. Marleen Derkman en prof. dr. Wyndol Furman voor het verschaffen van de vragenlijst.
- 5 De leeftijd in maanden werd berekend waarbij de resterende dagen werden gedeeld door 30,4375; het gemiddeld aantal dagen per maand als we er van uitgaan dat het aantal dagen per jaar steeds 365,25 is.
- 6 Dit is geenszins een garantie op onvertekende schattingen – deze garantie is quasi onbestaand in empirisch onderzoek – wel hebben Molenberghs en Kenward (2007) in

hun boek aangetoond dat een dergelijke methode voor minder vertekende schattingen zorgt dan alternatieve strategieën voor het omgaan met ontbrekende data.

- 7 Als een sibling uit de zussendyade als referentiecategorie voor Model 3 wordt genomen, wordt het verschil met een sibling uit een broerdyade 0,290 ($p = 0,141$), het verschil met een zus uit een gemengde dyade 0,288 ($p = 0,084$) en het verschil met een broer uit een gemengde dyade -0,194 ($p = 0,243$).
- 8 Stief- en halvesiblings verschilden niet veel van elkaar in het effect op siblingconflict als ze apart werden opgenomen in analyses.
- 9 Van de school van de eerste graad secundair onderwijs hebben we van alle dyades gegevens. Hoewel achttien leerlingen daar geen vragenlijst van hun broer of zus teruggegeven hebben, werden er geen beduidende verschillen gevonden tussen deze groepen op de hier onderzochte variabelen.

BIBLIOGRAFIE

- Bank, L., Burraston, B. & Snyder, J. (2004), Sibling Conflict and Ineffective Parenting as Predictors of Adolescent Boys' Antisocial Behavior and Peer Difficulties: Additive and Interactional Effects. *Journal of Research on Adolescence*, 14, 99-125.
- Berger, J., Zelditch, M., Anderson, B. & Cohen, B.F. (1972), Structural Aspects of Distributive Justice: A Status Value Formulation, pp. 119-146 in J. Berger, M. Zelditch & B. Anderson (eds.), *Sociological Theories in Progress*. Vol. 2. Boston: Houghton Mifflin.
- Bonacich, P., Grusky, O. & Peyrot, M. (1985), Family Coalitions – A New Approach and Method. *Social Psychology Quarterly*, 48, 42-50.
- Bowerman, C.E. & Dobash, R.M. (1974), Structural Variations in Inter-Sibling Affect. *Journal of Marriage and the Family*, 36, 48-54.
- Brody, G.H. & Murry, V.M. (2001), Sibling Socialization of Competence in Rural, Single-parent African American Families. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 996-1008.
- Buhrmester, D. & Furman, W. (1990), Perceptions of Sibling Relationships During Middle Childhood and Adolescence. *Child Development*, 61, 1387-1398.
- Downey, D.B. & Condran, D.J. (2004), Playing Well with Others in Kindergarten: The Benefit of Siblings at Home. *Journal of Marriage and the Family*, 66, 333-350.
- Emery, R.E. (1992), Family Conflicts and their Developmental Implications: A Conceptual Analysis of Meanings for the Structure of Relationships, in C.U. Shantz & W.W. Hartup (eds.), *Conflict in Child and Adolescent Development*. New York: Cambridge University Press
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1985a), Children's Perceptions of the Personal Relationships in Their Social Networks. *Developmental Psychology*, 21, 1016-1024.
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1985b), Children's Perceptions of the Qualities of Sibling Relationships. *Child Development*, 56, 448-461.
- Garcia, M.M., Shaw, D.S., Winslow, E.B. & Yaggi, K.E. (2000), Destructive Sibling Conflict and the Development of Conduct Problems in Young Boys. *Developmental Psychology*, 36, 44-53.

- Harris, J.R. (1995), Where Is the Child's Environment? A Group Socialization Theory of Development. *Psychological Review*, 102, 458-489.
- Howe, N., Rinaldi, C.M., Jennings, M. & Petrakos, H. (2002), "No! The Lambs Can Stay out Because they Got Cozies": Constructive and Destructive Sibling Conflict, Pretend Play, and Social Understanding. *Child Development*, 73, 1460-1473.
- Hox, J. (2002), *Multilevel Analysis. Techniques and Applications*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Ihinger, M. (1975), Referee Role and Norms of Equity – Contribution Toward A Theory of Sibling Conflict. *Journal of Marriage and the Family*, 37, 515-524.
- Killoren, S.E., Thayer, S.M. & Updegraff, K.A. (2008), Conflict Resolution Between Mexican Origin Adolescent Siblings. *Journal of Marriage and the Family*, 70, 1200-1212.
- Kluger, J. (2011) *The Sibling Effect: What the Bonds Among Brothers and Sisters Reveal About Us*. New York: Riverhead Books.
- Lovaglia, M.J. & Houser, J.A. (1996), Emotional Reactions and Status in Groups. *American Sociological Review*, 61, 867-883.
- McHale, S.M., Updegraff, K.A., Shanahan, L., Crouter, A.C. & Killoren, S.E. (2005), Siblings' Differential Treatment in Mexican American Families. *Journal of Marriage and Family*, 67, 1259-1274.
- McHale, S.M., Updegraff, K.A., Tucker, C.J. & Crouter, A.C. (2000), Step in or Sstay out? Parents' Roles in Adolescent Siblings' Relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 746-760.
- Minnett, A.M., Vandell, D.L. & Santrock, J.W. (1983), The Effects of Sibling Status on Sibling Interaction – Influence of Birth-Order, Age Spacing, Sex of Child, and Sex of Sibling. *Child Development*, 54, 1064-1072.
- Molenberghs, G. & Kenward, M.G. (2007), *Missing Data in Clinical Studies*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Parsons, T. & Bales, R. (1955), *Family, Socialization and Interaction Process*. New York: Glencoe Press.
- Raffaelli, M. (1992), Sibling Conflict in Early Adolescence. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 652-663.
- Scharf, M., Shulman, S. & Avigad-Spitz, L. (2005), Sibling Relationships in Emerging Adulthood and in Adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20, 64-90.
- Steinberg, L. & Morris A.S. (2001), Adolescent Development. *Annual Reviews Psychology*, 52, 83-110.
- Stocker, C.M., Burwell, R.A. & Briggs, M.L. (2002), Sibling Conflict in Middle Childhood Predicts Children's Adjustment in Early Adolescence. *Journal of Family Psychology*, 16, 50-57.
- Strauss, M.A. (1979), Measuring Intrafamily Conflict and Violence: The Conflict Tactics (CT) Scales. *Journal of Marriage and Family*, 41, 75-88.
- Van Der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Deković, M., Meeus, W. & Van Leeuwe, J. (2007), Similarities and Bi-directional Influences Regarding Alcohol Consumption in Adolescent Sibling Pairs. *Addictive Behaviors*, 32, 1814-1825.
- Wagner, D.G. & Berger, J. (1997), Gender and Interpersonal Task Behaviors: Status Expectation Accounts. *Sociological Perspectives*, 40, 1-32.